

Breve fra Adolph Vilhelm Schack Staffeldt til Greve Sigismund Ludvig Schulin.

Meddelte ved Louis Bobé.

Kilderne til Oplysning om Schack Staffeldts personlige Forhold flyde yderst sparsomt. Især ere de hidtil fremkomne Meddelelser om Aarene 1805-7, da Digteren oftere skiftede Opholdssted, meget mangelfulde, modsigende og fejlagtige. Paa dette Brist ville de her aftrykte Breve, hvis Originaler findes i Frederiksdals Slots Arkiv, i flere Henseender kunne raade Bod. Vi erfare saaledes, at Digteren ikke, som nævnt af *Molbeck* (S. 163 ff.) og efter ham gjentaget i *Biogr. Lexikon* (XVI, 257), ved Nytaarstid 1807 forlod Kjøbenhavn for at tage Ophold i Kiel, men at han allerede i Begyndelsen af Juli 1806 ankom fra Hovedstaden til Kiel for hos Kronprinsregenten, der havde sit Hovedkvarter her, at ansøge baade om Embede og Pengelaan af Statskassen. I de sidste Dage af Oktober begav han sig til Neustadt, hvor hans Broder Carl laa i Garnison med sit Jægerkorps, og han kom saaledes Krigsbegivenhederne i og ved Lybek paa nært Hold.

Brevene, der have det Fortrin, at de ere skrevne paa Dansk, give ikke alene al ønskelig Oplysning om Schack Staffeldt ydre personlige Forhold paa den Tid, men, hvad mere er, et fyldigt Indblik i hans sjælelige Stemninger, hans religiøse og politiske Anskuelser i hine bevægede Aar af hans Liv. Hvad angaar hans sørgelige økonomiske Forfatning, som spiller en stor Rolle i hans Korrespondance med Schulin, der aabenbart har været ham en trofast og virksom Støtte, vil det være tilstrækkeligt her kun at meddele enkelte karakteristiske Steder.

Om Adressaten Greve *S. L. Schulin* til Frederiksdal maa henvises til dennes af G. L. Grove i *Personalhistorisk Tidsskrift* 4. Række 3. Bind meddelte udførlige autobiografiske Optegnelser. Han var en Sønneson af Statsminister Johan Sigismund Schulin, fødtes 1777 og fik som eneste Barn af sin rigtbegavede og ømme Moder Grevinde Sophie Hedevig Schulin, født von Warnstedt (Søster til Theaterchefen H. V. v. Warnstadt) en usædvanlig omhyggelig Opdragelse og Uddannelse. 1795 blev han Student, studerede 1799—1801 i Kiel, væsentlig Filosofi, under Reinhold og tog 1807 juridisk Embedseksamen i Kjøbenhavn. Han blev 1824 Kammerherre, var 1824—31 Amtmand over Præstø Amt og døde 1826. Han stod i Brevvexling med mange fremragende Samtidige og var meget yndet af den senere Kong Christian VIII. Lige til sin Død var han ivrigt beskæftiget med filosofiske og theologiske Studier, hvilket fremgaar af en Række endnu bevarede Afhandlinger fra hans Haand i Frederiksdals Arkiv.

Colding, 27. Juli 1805.

Mens De, min gode Ven, har været ved *Sundhedsbrønden*,¹⁾ har jeg været ved *Sandhedsbrønden* og — men skal jeg tale om Philosophie med et saadant Verdensbarn, som De er? Alligevel! Thi det store P som betegner en os velbekjendt verdslig Gjenstand,²⁾ er tillige Initialbogstavet i Ordet Philosophie, og repræsenterer saaledes ikke ilde Deres dobbelte Existents i *Tingenes* og *Tidernes* Rige. Ret saa, min brave Ven! Hvert Menneske, som ikke ganske og aldeles kan identificere sig med Materien, bør i det mindste holde en Bagdør aaben til det højere Rige, hvor de evige Rødder til det forjængelige have deres Udspring. Thi der kommer en Tid, da vort Løv falder af, og da vi maa søge vort Liv inden i os selv. Hos mig, som en fredløs Kraft ikke fremskyndede, men frempidskede ad Livets Bane, indtræffer Trangen til det Stadige i det Foranderlige ogsaa tidligere end hos andre. Jeg kan ikke sige Dem, hvilken Lyst til Eensomhed og Afsondring jeg føler, derfor opslaar jeg om føje Tid min Bopæl hos en Skovrider her i Eggen, midt i Skovenes Tavshed. Verden har gjort mig Uret, derfor kaster jeg mig i Naturens Skjød og glemmer den. — —

Kiel, 8. Juli 1806.

Efter en høist ubehagelig Overfart, der under varigt haardt Veir og Modvind varede fra Søndag Formiddag til Lørdag Morgen, ankom jeg hertil. Jeg behøvede to Dage for igien at sætte mig i Lave. Derpaa besøgte jeg de Herrer ved Hoffet og havde Audients hos Kronprindsen, hvorefter jeg blev ansagt til Taffelet. Jeg kan ikke sige, at jeg ved denne første Audients fandt megen Trøst. Mod min Ansættelse som Amtmand efter Leilighed og Tid havde Prindsen intet at indvende, men desmeere mod et Forskud af Regieringen til min Gields Afbetaling. Kiære Schulin, min Insolvenz er den store Anstødsessten. Prindsen maae ifølge sin

¹⁾ Ramlösa.

²⁾ Øgenavn for Grev Preben Brahe Schack, 1775—1814, Deputeret i danske Kancelli, se nedenfor.

egen Tænkemaade og uden Tvivl ogsaa andres Indskydelse, ansee denne Omstændighed for min Forfremmelses største Forhindring. „De er jo Gud og Hvermand skyldig“, vare hans Ord. Dette er det evige refrain, hvergang jeg attraaer et Embede, der kunde svare til min Alder og Dannelse. O gid der vare Charakterer til, der ikke beregne som Tab for sig, det de gjøre for andre! Endskiøndt jeg selv er istand til at handle i en anden Retning end den, der gaar ind ad og ender sig i Individualiteten, og enhver gierne troer andre saaledes, som han kiender sig selv at være, tør jeg dog ikke haabe at møde en saadan Charakter under de udforderlige Omstændigheder. Kjære Schulin, troer De at P. Schack kan og vil gjøre noget for mig? Tal med ham, giv ham Leilighed til at yttre sig. Har jeg bedraget mig, eller har jeg virkelig hos ham sporet den Grandeur i Tænke- og Handlemaade, som er sand geniælsk, da den ligger uden for den sædvanlige Maalestok? Dersom Schack kunde afsee en Sum, der var tilstrækkelig til min mest trykkende Giælds Afbetaling og saaledes give mig Leilighed til at sige til mine Fiender: Tier! Jeg er ikke længere giældbunden, saa, ja, saa vilde han vorde min Lykkes Skaber og i min Redelighed og Taknemmelighed finde den største Betryggelse mod alt Tab paa sin Side. Derfor, kjære Schulin, tal med ham.

Prindsen gaaer d. 10. herfra til Leiren ved Bramstedt, hvor omtrent 10,000 Mand trækkes sammen. Han bliver fior-ten Dage fraværende. Ved hans Tilbagekomst fortsætter jeg mine Bestræbelser med al den Iver og Varme som Sagens Vigtighed for mit Vel og Ve udfordrer. Men i den Tid skal jeg leve og leve anstændig, thi det er utroligt, skiøndt derfor ikke mindre sandt, at den Ansøgende ikke maae vise sig *under* Ideen af hans Stand, hvis han vil undgaae en vis Ringeagtelse, der er Aarsag i, at man behandler ham legere-ment. Jeg forlod Kbhvn. med 40 Rdlr., hvorlangt skal jeg komme med dem? Siig mig, gode Schulin, skulde Schack ikke kunne forestrække mig lidt? Tænk hvilket Indtryk det vilde gjøre, hvis jeg nu ansøgte om Penge til at subsistere nogen Tid i Kiel! Gode Schulin, gjør hvad De kan. *Dem*

vil jeg ikke være til Besvær, De har saa mange kostbare Pligter, men Schack kan ganske vist, ifald han vil, og det troer jeg han vil.

Næste Postdag skal De erholde nogle Notitser om Hofholdningen i Kiel. Kjære Schulin, *betænk at jeg er stædt i stor Vaande og Qvide*: skriv derfor snart og trøsteligt.

Deres hjertelig hengivne

Schack Staffeld.

Kiel. d. 22. Julii 1806.

Siden min sidste Skrivelse har jeg intet Skridt videre kunnet gjøre, da Kronprindsen har været fraværende. Igaar er han endelig kommet tilbage. Her er ogsaa en anden Digter, der formodentlig har andre end idealske Anliggender at forhandle hos Kronprindsen. Jeg mener Baggesen. Er det ikke synderligt, at der paa samme Tid ere tre danske Digtere i Kiel? Endnu syndeligere er det maaske, at jeg først her har gjort Bekiendskab med Baggesen og Guldberg. Den første agter sig til Kbhvn. og medbringer mange Manuskripter. P. Schack har tilbragt to Dage i Kiel. Den Misundelsesværdige, der saaledes kan reise! Jeg ledsagede ham til Ploen og gav ham en Escorte af en Legion varme Ønsker. Det bedste havde han selv besørget, nemlig et godt Creditbrev. Han fortalte mig noget, der mindre har ærgret mig end sat mig i Forbauselse. I Middelfart møder han min Tiener Ferdinand i Selskab med tvende andre. Alle havde Pas som Malersvende. Ferdinand bar min graae Morgenkiøle. Paa Tilspørgsel fra Schack, hvor han agtede sig hen? blev han rød og stammede: Der Kammerjunker ist in Kiel. Mange Folk havde samlet sig om disse Mennesker, thi de vilde sælge endel meget gode Klæder. Penge havde de ikke, ei engang 8 Skilling for at lade sig sætte over det lille Belt. Jeg yttrede mod Schack min Forundring over, at han ikke lod Ferdinand gribe og sætte fast, da dennes Pas som Malersvend ikke blot gjorde ham mistænkelig, men selv skyldig. Havde han havt et lovligt Ærinde i Middelfart, saa behøvede han jo

ikke denne Maskerade. Jeg er altsaa bestiaalet af denne Utaknemmelige, Samvittighedsløse. Soit! Har han kun ikke bestiaalet Dem, kiære Schulin! Lad mig høre noget herom. Gaae ogsaa, jeg beder Dem, op paa min Stue og see hvorledes det der ser ud.

Jeg har en indstændig Begiæring til Dem, hvis Anledning De vil se af indlagte Brev fra den gamle Jøde Levy. Det gielder om en forfalden Vexel, stor 60 r. d. C. Jeg er ikke istand til at betale den, men den kan jo fornyes. Jeg beder Dem, gode Ven, at besørge dette og sender til den Ende indlagt en Blanket til en Vexel med mit Accept. Jeg pleier at betale 10 r. for en Fornyse paa to Maaneder, det er græselige Procenter! For Guds Skyld! besørg dette. Jøden boer paa Hiørnet af Hysken- og Læderstrædet. — —

Kiel, 5. August 1806.

Kiære Ven, mit Anliggende har gjort et godt Skridt fremad. Min anden Audients hos den gode Prins oplivede mit Haab og min Lyst til at leve. Han lovede ved første passende Lejlighed at have mig i Erindring, tillod mig indtil videre at forblive i Holstein og bevilligede mig et ubestemt Forskud. Jeg har siden i et Brev bedet om 1500 Rdlr., uvidende om Prindsens endelige Resolution, der formodentlig er gaaet til Schimmelmänn eller Finanzcollegiet. Kiære Schulin, jeg har ingen nærmere Ven i Kbhvn. end De; vil De i denne Sag være mig behjælpelig? For det første i at tale med Grev Schimmelmänn i mit Navn og bede om en hastig Expedition, dernæst tillade at jeg sender Dem en Fuldmagt til at hæve Forskudet og endelig at disponere over Pengene. Kiære, gode Ven, staae mig bi heri og overvind denne vis inertiae, som vi Nervemennesker meere eller mindre ere befængte med. Endnu engang, bedste Ven, læg Vind paa dette Anliggende og bidrag saaledes til Deres fraværende Vens Roelighed. I Anledning af Kronprindsens og Kronprindsessens Formælingsdag har jeg været hældig nok til at udføre et

Digt, der synes at have vundet ualmindeligt Bifald.¹⁾ Idag blev jeg ansagt til Taffel baade hos Kronprindsen og Kronprindsessen. Men jeg maatte sende Afbud, da jeg var syg, meget syg. Jeg sender Dem en Afskrift af dette Digt. Læs det for alle Deres Bekiendte, thi fleere ville deri finde deres egne Følelser igien

Vale et fave

S. S.

Har Ferdinand bestiaalet mig Stakkel?

Kiel, d. 29. August 1806.

Tak, inderlig, uudslettelig Tak, kjære gode Schulin, for Deres Redebondhed til at tiene mig, for Deres venskabelige Sindelaug, der er mig saa kjært, at ifald jeg kun havde Valget mellem dette og Laanet, jeg da vist valgte det første. Er jeg da ikke lykkelig, gode Ven, at begge Dele ere forenede? Jeg har vist Deres Brev til Bülow og sendt det til Kronprindsen, som begge have roest det paa Grund af dets modne Indhold og klare Foredrag. Resultatet er, at *Kronprindsen idag skriver til Grev Schimmelmänn og erklærer, at han intet har imod, at Kongen laaner mig 2000 Riqsdaler imod Deres Caution*, med den Bestemmelse at, naar jeg forfremmes og Afbetaling af min Giæld til Kongen finder Sted, denne Afbetaling da først og fremmest anvendes paa dette sidste Forskud. Kiære Schulin, jeg beder Dem indstændig om at fremskynde denne Sags Afgiørelse, da jeg længes efter at komme herfra, hvor jeg lever paa Credit og at tage til Gyllenstein i Nærheden af Eutin, for at tilbringe nogen Tid hos min Ven og Fætter Magnus Staffeldt. Kronprindsen har atter givet mig sit Ord om et Amtmandsskab, „det kan ingen Vanskelighed have“, sagde han. Det var ham meget kiært, at De vilde gaae i Caution, det var øjensynligt. Han vil mig vel og glædede sig over at Grev Schimmelmännns eller Finantscollegiets Uvillighed blev eluderet.

Saaledes er da det materiale i denne Sag afgjort, det formale følger af sig selv, hvis De vilde have den Uleilighed

¹⁾ Digtet Paakaldelsen, dat. 31. Juli 1806 (Samlede Digte. II 169)

at spore Grev Schimmelmans Seendrægtighed. Jeg troer at, da der ikke kan være Tvivl om Sagens Udfald i Statsraadet, De strax kan lade Dem give Schema til Obligationen og sende mig den. Derved vindes megen Tid.

Min ædle, min eeneste sande Ven! det vil aldrig fortryde Dem. Endnu er den indre Verdens Sol, Gud, ikke gaaet ned for mit indre udødelige Øje, endnu hænger mit Liv ved Ideen, endnu erholder jeg fra hin Verden Kraft til at være til i denne. Jeg *vil* endnu være lykkelig her. Giv mig Din Velsignelse dertil, Du gode Menneske! — —

Kiel, d. 20. October 1806.

Kjære Ven — alt er tabt, det skønne Samfund af fri og uafhængige Stater, under hvis Roed Menneskeværd og Menneskelykke i saa mange Gestalter fremspirede, dette skønne Samfund, grundet, om ikke paa Ligevægt, dog paa Action og Reaction, trues med Opløsning! Preussen underligger. Den største Kraft forenet med den ondeste Vilje har overvældet den sidste Modstand. Den preussiske Armee er sprængt og disperseret. Dets Centrum har ikke kunnet modstaae de franskes overmægtige Anfald; Kongen selv er saaret, Hertugen af Bruusvig har mistet den nederste Deel af Ansigtet. I Berlin indpakkedes alt, Kongen og Regieringen tilhørende, og den kongelige Familie flygter øster paa, Russerne imøde. Disse Efterretninger ere hertil ankomne fra Baron Selby i Berlin. Kongen selv har skrevet den preussiske Centralregiering til, at han ikke seer sig istand til at dække sin Hovedstad. Preussen, og *med* Preussen underligger den fiende Coalition, for hvilken de tre foregaaendes Feil ikke have været en Advarsel, thi ogsaa den er en avorton, og maae følgelig døe i Fødselen. For at bryde løs paa samme Tid og paa flere Steder træder atter en Allieret efter den anden frem paa Krigsskuepladsen, saa at Frankrig, hvergang kun har en Deel og ikke det heele at stride med? Hvad ville nu Russerne, der desuden nu have at indsætte de fordrevne Hospodarer? Hvad ville nu Englænderne, som atter skulle lande

i Nordtyskland? hvordan? Er her en høiere Magt i Spillet? Er Naturens Orden forstyrret? Eller er virkelig den physiske og moralske Overvægt paa fransk Side? Følgerne af dette ere græsselige for det hele og for vort Fædreland. Uden al Tvivl maae Kongen af Preussen i det mindste afstaae sine tyske Provindser, af hvilke der dannes et Kongerige for Jeronimus Bonaparte; denne nye Konge tillige med Storher-tugen af Berg ville omgive os. Vi erholde saaledes ikke blot Berørelsespunkter med Frankrige, vi blive dette monstruøse Riges Naboer og ville sættes i det Dilemma, enten at paa-drage os Napoleons Forfølgelse eller at være hans Værktøj mod Engelland. Ydermeere, Napoleon vil formodentlig under sit Protectorat retablere det tydske Rige i sin Integritet og derved nøde os til at gjøre et Skridt tilbage, ved atter at lade Holstein blive en Deel af et udenlandsk heelt. Med et Ord, paa Rusland og Engelland nær, ere alle europæiske Stater afficerede ved Preussens Undertrykkelse. Alvise Forsyn! Er det Menneskelykke, at heele Verden graviterer til Paris? Fører det til Menneskeværd, at Revolutionens Mis-fostre blive Toneangivere i den policerede Verden? Mange drømme endnu om *Eet* Rige og en deraf flydende evig Fred, Fred? Ja, Død d. v. s. Villieløshed, Afhængighed er rigtig nok Fred, men vi ville ikke Død og Fred! Liv og Fred er vort Løsen. Og desuden, denne Orden af Ting, dette Gra-vitationssystem kan jo ikke bestaae. At grunde Verden paa Rom eller Paris er at stille Pyramiden paa Spidsen. Betænk, min oplyste og ædle Ven, hvad Menneskeheden har vundet ved dens Deeling i flere større og mindre Stater, og døm saa, om *Eet* Rige fører til Lykke og Moralitet. — — —

Preussen falder som et Forsoningsoffer for sin forrige ubetænksumme og ikke redelige Fremfærd. En klynkende Anelse synes i det skønne Manifest mod Frankrige at for-vandle dets Folk. Jeg havde ønsket i samme at finde For-bittrelsens Udtryk, thi Forbittrelsen er i det mindste stærkere end Bedrøvelsen. Ikke desmindre er det ædelt, at Kongen tilstaaer, at have havt Uret. Ved Gud! Ret havde han, da han greb til Vaaben, thi vaabenløs var han faldet med Skiænd-

sel, falder han nu, saa falder han med Ære eller i det mindste uden Skiændsel.

Jeg har ikke kunnet nægte mig selv som Cosmopolit at yttre mig mod en ved Oplysning ogsaa cosmopolitisk Ven om de store Verdensbegivenheder. Jeg forlader Kiel paa en Maaned. Hvergang der er noget nyt de relief skriver jeg Dem fra Holsteen, hvor man tidligere erfarer alt end hos Eder Insulanere.

T. T.

Schack Staffeldt.

Neustadt, d. 30 October 1806.

Kiære Schulin, jeg har fra Kiel begivet mig over Eutin til Neustadt i Holsteen, hvor min Broder ligger med sit Jæger Compagnie, deels for ved et Ophold af en Maaned her at spare noget, deels ogsaa for at være en Stund fraværende fra Kiel og siden ved min Tilbagekomst at begynde mine de'marcher fra ny. Her er jeg ret tilfreds, næsten udenfor en Verden, hvori jeg har lidt saa meget. O Forsyn! hvad var jeg ikke under andre Omstændigheder blevet! — — De har været saa god, bedste Ven, at love at udrette hvad jeg har bedt Dem om. Peter kan jo besørge Indløsningen af de to pandtsatte Uhre, tilligemed mit Tøi's Indpakning. Ritmester Flindt har formodentlig overleveret Dem Nøglen til mit Chatol. I en af de smaae øverste Skuffer ligger Nøglen til mit Klædeskab. Mit Linned og mine Klæder kan jo Peter pakke i Kufferten og lade det afgaae til Kiel med Paketbaaden, adresseret til Gæstgiver Fischer. Beed dog Mad. Linaae at have Omsorg for mit efterladte Tøi, jeg er ikke saa rig, at jeg gider tabt noget. Mit Bibliothek ligger mig især paa Hiertet. Lad Peter ikke glemme min Gallauniform, mine to Staalkaarder, min Chapeaubas, Skoe samt øvrige Klæder i Klædeskabet og Linned i Chatolskufferne, samt det Stykke Lærred hos Levy. Giv ham for sin Umage i det mindste 5 Rigsdaler. Jeg længes ogsaa ret efter at have et Uhr, hvilken Bequemmelighed jeg saa længe har undværet. Hav derfor den Godhed at sende mig de tre Uhre. Min

Broder vil købe et af mig. Ogsaa venter jeg Eet Hundrede Rigsdaler, dansk. Ligeledes Guldkiæden med de to Signeter, der staae hos Levi. Uhrene samt Kieden ønsker jeg sendt til Neustadt med den agende Post, tilligemed Pengene, Kufferten gaar til Kiel. Min eiegode Ven, vredes ikke over disse Smaaetings Besørgelse, thi for Hiertet er intet Smaaet.

Her har man det Rygte, at Napoleon er bleven skudt i Halle af en Student, der fyrede ud af et Vindue, men det er kun et pium desiderium efter min Maade at bedømme Verdens nuværende Gang. —

Neustadt, d. 6. Novbr.

Altsaa, kjære Ven, var det ikke uden Grund, at vi sammentrak vore Tropper i det Holsteenske. I dette Øieblik kiæmpe de Franske og Preusserne paa vore Grændser. Idet jeg skriver, hører jeg stedse Kanonskud. Min Broder er imorges Kl. 6 marscheret bort med sit skønne Jægercompagnie. Lt. Rathlew som stod ved Scharbeutz (see Kortet) underrettede ham om, at han havde seet Patrouiller af preussiske Husarer og i Nat de franskes Vagtfyr. Vor heele Armee rykker mod Grændsen, jeg frygter for sildig. Sørgelige Kald, at modsætte sig med væbnet Haand de ulykkelige, flygtende Preussere! De indser, gode Ven, hvor betænkelig for os denne Crisis er, og at den let kan gjøre os til deltagende i Krigen. De Svenske have forladt det Lauenborgske og skulle nu staae ved Travemünde, mens de franske ere i Lübeck. 6000 Preussere ere i Schwartau, de have alle kastet deres Vaaben fra sig. De søge det Eutinske og Lübeckske, men undgaa endnu det danske Territorium. Dog de blive pressede, vaabenløse ville de søge Tilflugt hos os. Hvad gjøre saa de Franske? Jeg frygter for, at Kronprindsen maae slaae til.

Borgmesteren er alt her for at afhente mig, vi ville til Scharbeutz.

Stedse Deres

S. S.

Neustadt den 12. Novbr. 1806.

Saa nær ved de store Verdensbegivenheders Skueplads er jeg naturligvis tidligere end De, bedste Ven, underrettet om Dagens Historie, derfor iler jeg ogsaa at underrette Dem om det, Aviserne endnu ikke kunne indeholde. Splinterne af den sønderhugne preussiske Armee have overgivet sig. Bernadotte og Blücher have haft en Sammenkomst i Ratkau (i det Lübeckske) og der aftalt og undertegnet Capitulationen d. 7. Novbr. Den sidste er paa Æresord taget hen til sin ulykkelige Konge; under de sidste Affaires mellem begge Armeer er Lübeck, som var besadt af Preusserne, med Storm blevet erobret. Hvad de Franske ved denne Lejlighed have udøvet, er hunnisk og hundsk. De har plyndret, brændt, myrdet og voldtaget. Og disse Barbarer ere kaldte til at give Verden Konger, Love og Sæder! Den Blanding af Kaadhed og Grumhed, som disse Mennesker har viist, vilde være utrolig, ifald vi ikke havde oplevet Revolutionen, dette Misfoster, halv Abe og halv Tiger.¹⁾ Hvad de Gemeene ikke have kunnet bruge, have de sønderlemmet og fordærvet. Staden blev sadt under rød Viin og Blod, og der paa svømmede Liig og Boehave. Ulykkelige Stad!

Ved at forfølge et preussisk Corps kom de Franske til Stockelsdorff²⁾ og stødte paa vore Forposter, som de holdt for Preussere. De løste ti Skud førend vore egne svarede endelig skiød disse med Kartætscher. Midt under Fyringen reed General Ewald frem og sagde, at han var dansk General og hans Undergivne Danske. Hvorpaa Prinds Murat, som var tilstade, svarede: „Pfui! (hvorved han spyttede ud) gjorde jeg Dem Ret, saa lod jeg Dem paa Stedet hugge sønder og sammen.“ Neppe var dette sagt, førend Soldaterne plyndrede General Ewald, tog Uhr, Penge samt hans og Majors Grüners³⁾ Bagage bort. I denne Affaire blev Ewalds Adjutant

¹⁾ Digteren Chr. Stolberg betegnede Franskmændene som „die Tigeraffen.“

²⁾ Jvfr. Ewalds Rapport i Medd. fra Krigsarkiverne II, 337.

³⁾ Frederik Carl Ferdinand Grüner, Major, Adj. ved Hovedkvarteret.

Lt. Bardenfleth¹⁾ forhugget. Nogle af de Gemeene blev paa vor Side, men mange fleer paa de Franskes. Det Hele var en Misforstaaelse, som Prinds Murat ved Høflighed burde have søgt at godtgjøre. Iøvrigt respecterer de Franske vore Grændser med Scrupulositet. Vore Forposter saae daglig dem og deres Fjender, Russerne. Disse kom i Flokketal til vore Forposter, kastede Gevæhrerne fra sig og bade om Tilflugtssted, men de maatte afvises. 2000 franske blive i Lübeck. Bernadotte gaaer til Hannover. Murat og Soult gaae med deres Corps Russerne imøde. Disse skulle efter Rygtet allerede ved Stettin have havt en Fordeel over de Franske. Efter et andet Rygte er Erkehertug Carl med 150,000 Mand rykket ind i Bairen. Hvad siger De om de Franskes Adfærd mod Sachsen og Hessen? Mecklenborg har lidt forskrækkelig. Herfra har jeg med mine Øine seet Luen opstige fra flere antændte Herregaarde.

Hør engang! Et Par Dage efter ommeldte Capitulations Undertegnelse manøvrerer Prinds Christian ved Pløen og bruger sit Artillerie saa meget, at man paa 6 til 8 Mil i Omegnen bliver urolig. Denne *Leeg* til den nys foregaaende *blodige Æra* finder heele Verden yderst flou og barnagtig.

Her have vi seet de til Lauenborg for de Franske flygtede Svenske. De have ladet Artillerie, Bagage og 500 Mand i Stikken. Her kom de i Land og bade om Vand. Ogsaa have her været nogle franske Officerer for at kiøbe Viin, Caffé, Brød etc.

Lev vel, bedste Ven, jeg venter med Længsel Breve fra Dem.

Schack Staffeldt.

Kiel, den 30. Decbr. 1806.

— — Deres Opfordring, bedste Ven, til at angive Aarsagerne til den nu i flere Aar hos os herskende Pengemangel, vilde ikke være vanskelig at efterkomme, hvis kun derved ogsaa Roden til vort Fædrelands Hektik(!) i Henseende til

¹⁾ Jens Carl Bardenfleth, fungerende Aide-Generalkvartermester ib. 340.

Finansforfatningen var fundet. Til de hos os i Særdeleshed virksomme Aarsager kommer under nærværende Conjunctioner endnu de almindelige, hvilke overalt i Europa frembringe Stagnation i Circulationen, Følgerne af de Franskes Keisers grov militæriske og aldeles ikke politiske Fremgangsmaade for Industrie, Handel, Pengeomløb og almindeligt Udkomme ere ikke at beregne. Frankrige selv vil føle et vældigt Contre-coup, da dette Land i det mindste ligesaa meget som hvert andet (Danmark og Sverrig undtagen) trænger til Hamborg som Vexelplads og følgelig er interesseret i at vedligeholde de hamborgske Bankerers Credit. Vi ville opleve Tider, om hvilke vi nu ikke kunne gøre os nogen Forestilling. Alle-rede er der i det Meklenborgske bevilliget et almindeligt Moratorium for et Aar. I det Brandenburgske nyder Vexelgæld en passende Indult. Siden Tredivaarskrigen var dette ubekendt i Europa. Standsningen i al mercantilsk Omsætning og Bortførelsen af al Mynt i det nordlige Tydskland til Frankrige forklarer tilfulde den nærværende almindelige Penge-mangel, som deels er reel, da Penge virkelig mangle, deels apparent, da de ikke circulere. Naar man blot betænker, hvilken Pengemasse der i bestandig Ebbe og Flod flyder frem og tilbage mellem Engelland og Nordtydskland, saaledes, at denne Pengemasse periodisk overstrømmer det sidste, saa ligger den nærværende Pengetørke med alle dens Aarsager for Øinene. Hvad nu de danske Stater i Særdeleshed angaae, saa, da Pengemangelen i samme er ældre end Dagens Begivenheder, maa den ogsaa være grundet i andre Aarsager. Det er i denne Henseende min fulde Overbeviisning, at den circulerende Masse ikke svarer til den i senere Tid forøgede Speculation i Handel og Jordegodser. Vel veed jeg, at de sidste Transactioner ikke grunde sig paa en virkelig Pengeomsætning, men paa Credit. Alligevel opsluge de endeel Capitaler, saavel i Kiøbesummen som i Ameliorationen, hvilke før circulerede i andre Canaler, hvor de nu savnes. Handelen, den i senere Tid saa vidt udbredte Handel derimod, da den netop derfor behøver større Fonds, veed ogsaa at forskaffe sig samme ved at tilbyde et større Benefits end hver anden

lovlig Næringsvei. Tænk Dem engang, at den nærværende politiske Crisis ophørte og at enhver Stat traadte tilbage i Fredens og følgelig Handelens og Industriens ved Krigen ophævede Forhold. Den heele, de fremmedes Handel, der nu sker under dansk Flag, vilde i dette Tilfælde falde bort og de i samme frugtbar giorte Fonds søge et andet Terrain for paa at paa nye spire og bringe Frugt. Nu vilde saa mange Pengekanaler, der længe har været udtørrede, igien modtage den velgiørende Væde. Den stadig lave Cours i Forbindelse med de derfra oprindende høie Priser formindske det i Landet circulerende Capital ved at nedsætte det under Nominalværdien, saaledes, at naar man siger, der i de danske Stater circulerer 30 Mill., er det i Grunden kun 22 til 24 Millioner. Det skal aldrig kunne afbevise, at den circulerende Masse er for ringe, men hvorledes forøge den, da le papier-monnaie ikke har nogen Basis? Ellers førøger en Vares Sieldenhed sammes Værd og Priis. I de danske Stater sees det Særsyn, at Penge ere sieldne og dog i lav Priis, thi alt andet er i høi Priis? Roden til dets Onde ligger kun for endeel i Omstændigheder, der ere uden for den nærværende Epoche, fornemmelig stikker den i det inderste Administrationssystem, og i de danske Staters derfra udgangre merkantilske Forhold til de andre Stater, hvorfra Hertugdømmerne ved en egen Mynt ere skilte, saa at de i Handels- og Pengesager udgiøre en Stat i Staten og er bestemt i Underbalance med fremmede og souterer sig kun lig Vexelrytteren paa en Sæbeboble af Credit. Det er en Vexelrytter-Stat. Det stadige minus i vort pecuniære Forhold til fremmede sætter vore urealiserlige Papiirpenge saa dybt ned. Og dog har Handelen taget til i en uhyre Progression! Hvilke tilsyneladende Modsigelser, endog-saa i en compliceret Sygdom! — —

Kiel, den 3. Marts 1807.

— — Jeg har fra den 5. Januar af opholdt mig i Eutin hos min Broder, deels af økonomiske, deels af litterariske Grunde, thi jeg vil gierne skiule det saavel for mig selv som

for Verden, at der ogsaa vare misanthropiske iblant. Min Broder har maattet forlade sit Cantonnement i det Eutinske og ligger nu paa en Herregaard. Jeg er derfor atter igien i Kiel, hvor Kronprindsen modtog mig med et dobbelt: *Det er mig kiært at see Dem igien.*

Deres religiøse Stemning efter det fuldendte Værk¹⁾ og Deres Ydmyghed i et Tilfælde, hvor andre satte sig paa deres eget Hypomochlion, har rørt mig til det Inderste. Dannelsens Polarstjerne er Cultur og Religiositet i inderlig Foreening. Hvilken Cultur er det, der i Stedet for at føre til Universumets Middelpunkt, *Gud*, fører kun til alle mulige Punkter: Peripherien? Bliv i denne Stemning, bedste Ven, og Aanden vil alt meere og meere udgyde sig over Dem. Schiller siger, at: der Einfalt kindliche Seele lockt die Unsterblichen an, in das bescheidne Gefäss schliessen sie Göttliches ein.

Jeg lever her stille hen, kommer ikke meget i Selskab, da jeg ikke meget skiøtter om denne aandsfortærende Omgang med Mennesker uden Aand. Søge kan jeg ikke, thi der er i denne Tid intet at søge om. — —

Kiel, 24. April 1807.

Altsaa atter en Anledning til Bedrøvelse! Næppe har min ømme Søster tabt sin Mand, før min bedste Ven taber sin Moder. Vel modstaaer jeg af al Magt hver egen og hver Deeltagelse i fremmed Sorg, da hos mig physiske og moralske Lidelser aldrig ere adskilte fra hinanden, dog kan jeg ikke ved deslige Leiligheder hindre Opkomsten af en Sjælestemning, der ved Synet af Forgængelighed let gaaer over til Ligegyldighed, om ikke Ringeagtelse for alt timeligt. Deri er De vist lykkeligere, gode Schulin. Deres første, bedøvende Smærte vil lidt efter lidt aftage til en blid Veemodighed, der

¹⁾ Schulin havde netop bestaaet den juridiske Prøve.

²⁾ Grevinde Schulin var død den 14. April. Schack Staffeldts Svoger Kaptajn og Toldkasserer Henrik v. Stockfleth døde Dagen efter (Saml. til Schack Staffeldts Levnet II, 417).

lig et Maaneskin formilder og forskønner Naturen. Skøn og ønskelig bliver Døden, naar man tænker sig den som Fred og Ikke-Lidelse efter et smertefuldt Liv. Den Hensovede kunde efter Deres egen Bemærkning ikke være lykkelig her; hendes Æolsharpe med Nerver til Strænge var for fiin til denne Verden, og udsat for sammes Storme maatte den briste og en lovløs Melodie opstaae af de springende Strænge. Herlig var i hendes sidste Dage den mægtige, Vingen overspændende Opflugt til det Højeste og Evige, det var en Kamp til Forening med det Varige, i hvilken den skrøbelige Organisation nødvendig maatte gaa til Grunde. Hvad De, bedste Ven, har lidt ved dette Syn, De, en saa kærlig opofrende Søn, det kan jeg helt føle. Men nu er vel dette forbi. Et Blik over den endelige Natur, hvor alt skal og maa opløse sig, lig Hinden, der omsvøber Spiren til Jorden, har beroliget deres Sjølestemning og behøver De endnu Trøst, saa er De jo blandt de Lykkelige, Religionen tilbyder den.

Deres Onkel her,¹⁾ hvis Bekiendtskab jeg meget glæder mig over, da han er en interessant og selskabelig Mand, er meget afficeret af en elsket Søsters Tab. Det er dog endnu en Lykke for ham, at dette rammer ham paa en Tid, da hans Helbredelse fra Vinterens Lidelser giver ham mere Styrke til at bære det, end ellers Tilfældet vilde have været. Desuden kom Slaget ikke uventet. Ikke uden hans Taarer er den Fuldendede gaaet ind i den anden Verden. Jeg forbeholder mig at hædre Deres Moders Minde ved en Indskrift etsteds paa Frederiksdal. Hun, Musens Veninde, har Krav til Musens Taknemmelighed. Nu er jeg ikke oplagt dertil. Jeg har været syg og tre Dages absolute Søvnløshed fik mig til at frygte for Vanvid. Mig synes at det gaar til Ende med mig. Er det ikke for tidlig? Netop nu burde jeg staae i min Kraft.

Min bedste Schulin, jeg trykker Dem til min Barm og raader: vær rolig med Værdighed, om ikke lykkelig med Ynde.

Schack Staffeldt.

¹⁾ Hans Vilhelm v. Warnstedt, Theaterchef, Gesandt i Portugal, Overceremonimester, † 1807.

Kiel, den 22. Maj 1807.

Istedet for at skrive et langt Brev, der maaske endnu, da kun det nærmeste i deres Kreds beskæftiger Dem, ikke har nogen Ret til Deres Opmærksomhed, sender jeg Dem nogle Digte af mig. Krigssangene¹⁾ er digtede efter Kronprindsens Ønske og have fundet hans Bifald, hvor for han ogsaa har dem trykke til Omdeling i Armeen. Det tyske Digt har fundet meget Bifald. Lev vel, uforglemmelige Ven!
Schack Staffeldt.

Kiel, 28. Junii 1807.

Gode Schulin. Jeg beder at *indkræve* de omdeelte Subscriptionsplaner, paa hvis Indsendelse jeg ellers neppe tør regne. Jeg har i Sinde, snart at lade mine Digtes Trykning begyndes, da jeg ikke veed, hvor længe jeg kan opholde mig her, og om ikke en Forandring i min Stilling anviser mig et andet Opholdsted. Endnu haves kun to hundrede Subscriber og tre hundrede kræves af Forlæggeren. Saa mange erholdes nok, men det er om Tiden at gjøre. Altsaa, gode Ven, Menneskets og Digterens Ven, paatag Dem den ommeldte Ulejlighed.

Jeg har været syg af Nervekrampe og kan ikke komme mig igien. Kramperne kastede sig engang paa Urinblæren og standsede Urinen. Tilfældet var betænkeligt, men blev dog snart hævet. Bedrøvelse og Harme har kuert mig, det raske, kraftfulde Menneske. Jeg tvivler paa, at selv den lykkeligste Forandring i mit Liv vil gienføde mig til Karskhed og Fryd. Dog sligt hviler i Gudernes Skiød.

Gjerne ønskede jeg at høre Deres Dom over det litteræriske Uveir, *Baggesen* har ledet hen over vor Litteraturs Sæde. Hvad tykkes Dem om ham, tagen som han selv har fremstilt sig for Publikum? Da hans Individualitet og borgerlige Character blander sig i hans litteræriske Liv, saa har man her

¹⁾ Samlede Digte II, 350 ff. Brevet indeholder endvidere Lykønskninger i Anledning af Grev Schulins Forlovelse.

ikke blot med Digteren, men tillige med Mennesket og Borgeren at bestille. Her har jeg først lært ham at kiende under de sidste Synspunkter.

Som Digter troer jeg at han har overlevet sig selv, thi han gaaer fra Naturligheden over til Kunstighed, hvilken Bane er farligere end den modsatte, da denne gierne fører opad, hvorimod den første gaar skraat ned.

Prindsen er fraværende og beskæftiget med Special-Revue. Prindsessen er paa Luisenlund. Min Onkel, Kammerherre Staffeldt¹⁾ fra Norge, er kommet hened og attacheret til Generalstaben. Det er en dygtig Mand, men heel prosaisk. Deres Ven lever her stille hen, mellem Haab og Læsning. Ved denne Lejlighed maae jeg anbefale Dem Bonaventuras mystische Nächte vom D. Fessler,²⁾ thi meget maatte jeg have taget fejl af Dem, hvis De ikke i denne Bog fandt skønne Gienlyd af Deres egen inderlige Tilvær. Dens Aand er filosofisk-religiøs med et stærkt Hang til Mysticisme.

Lev vel, gode Sehulin, og lad mig høre fra Dem, noget glædeligt, noget velvilligt. Jeg holder fast ved mine gamle Venner, thi jeg skiotter ei om nye.

Lemfortske Familiegaader.

En personalhistorisk Undersøgelse af Eiler Nystrom.

Det oprindelige Motiv til den foreliggende Undersøgelse ligger i nogle tilfældigt fundne Aktstykker, der til en Begyndelse lod formode, at den ved Vaabenbrev adlede Familie Lemfort ikke var uddød. Skønt det alligevel viste sig, at dette efter al Sandsynlighed er Tilfældet, tør den følgende Udvikling dog mulig kunne paaregne Interesse, ikke mindst som et typisk Eksempel paa, hvad Omstændighederne under-

¹⁾ Bernhard Ditlev Staffeldt, 1753—1818, General

²⁾ Om Fessler se Saml. I, 81